

Osaava vanhempi – toiminnallista suomen kielen oppimista äiti & lapsi -ryhmässä

Minna Intke Hernández, Pirkko Matkaselkä

Tässä artikkelissa kerromme Vantaalla toteuttavasta Osaava vanhempi -hankkeesta, sen taustoista, toiminta-ajatuksista sekä toiminnasta. Kerromme ensin hankkeesta, sitten tarkastelemme lähemmin yhtä hankkeen puitteissa toimivaa äiti & lapsi -ryhmää ja sen käytäntöjä. Esitämme myös kysymyksen, kuinka kyseisen ryhmän toiminnassa tulee esiin sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys, joka on kirjattu ryhmässä käytettävään opetussuunnitelmaan. Haemme kysymykseen vastauksia ja näkökulmia analysoimalla ryhmän toimintaa käyttäen teoreettisena viitekehystenä sosiokonstruktivismia.

Uusi kotoutumislaki ja kotoutumispolut

Vantaalla on alkanut keväällä 2011 maahanmuuttajien kotoutumista edistävä Osaava vanhempi -hanke, joka kestää 2,5 vuotta. Hanke kuuluu valtioneuvoston asettamaan valtakunnalliseen Osallisena Suomessa -hankekokeiluun, joka on osa uudistettua kotoutumislakia (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010). Osallisena Suomessa -hankkeen tavoitteena on luoda uusi ja selkeä kotoutumiskoulutuksen malli kolmelle kotoutumispolulle, jotka ovat: 1) nopeasti työmarkkinoille suuntaavien polku; 2) erityistä tukea tarvitsevien polku (mm. ikääntyneet, kotonaan lastaan hoitavat vanhemmat) ja 3) lasten ja nuorten polku (Pöyhönen, Tarnanen, Vehviläinen, Virtanen & Pihlaja 2010:16).

Vantaan Osaava vanhempi -hankkeessa keskitytään erityistä tukea tarvitsevien maahanmuuttajien kotoutumispolkuun ja heidän palveluidensa kehittämiseen (polku 2). Hankkeessa kehitetään kotona lapsiaan hoitavien, etupäässä alle kolmevuotiaiden lasten maahanmuuttajavanhempien kotoutumispolkua. Hankkeessa tarjotaan muun muassa suomen kielen opetusta, jonka aikana lapsille on järjestetty hoito. Lisäksi eri puolilla Vantaata järjestetään yhteistyökumppaneiden kanssa vanhempi-lapsi -toimintaa, jossa tuetaan vanhempien kotoutumista antamalla yhteiskuntatietoutta, kehittämällä arjen taitoja ja tietoja sekä kannustamalla käyttämään suomen kieltä arkielämässä.

Kotoutumista edistävä äiti & lapsi -ryhmä

Yhdessä Vantaan asukaspuistossa toimiva ryhmä kokoontuu kaksi kertaa viikossa siten, että toisena päivänä opetetaan suomen kieltä perinteisemmässä luokkaopetuksessa, jolloin lapsia hoitavat Vantaan kaupungin koulutetut varhaiskasvatuksen työntekijät, ja toisena päivänä kokoonnutaan äiti & lapsi -kerhossa oppimaan

lisää kieltä ja kulttuuria asukaspuiston työntekijöiden kanssa toiminnallisin menetelmin. Tällöin vanhemmat ja lapset tekevät yhdessä erilaisia asioita, retkeilevät lähiympäristössä, osallistuvat laulu- ja lorutuokioon ja nauttivat yhdessäolosta.

Kurssin tavoitteena on lisätä osallistujien suomen kielen arjen perussanastoa ja viestintätaitoja, jolla selviytyä mm. kaupassa, terveysasemalla ja naapureiden kanssa. Tavoitteena on myös saada vanhemmat kiinnostumaan työvoimapolittisista koulutuksista, työharjoittelusta ja työelämään siirtymisestä. Kurssi on tarkoitettu kotoutumisprosessin alkuvaiheeksi, matalan kynnyksen opiskelupaikaksi, jossa voidaan osallistua opetukseen lapsen kanssa ja sitoutua toimintaan oman elämäntilanteen mukaisesti. Se toimii alkumotivointina ja tutustuttaa maahanmuuttajavanhemmat suomalaiseen yhteiskuntaan ja suomen kielen opiskeluun.

Alkavasta toiminnasta on informoitu Vantaan kaupungin internet-sivuilla kuntalaisia sekä sähköpostitse kaupungin eri viranomaisia. Kurssille osallistuneista suurin osa on tullut jonkin kaupungin palvelun, kuten neuvolan, aikuissosiaalityön, päivähoidon tai Maahanmuuttajien yhteispalvelutoimiston ohjaamana. Ryhmään otettiin 12 äitiä lapsineen. Heistä on opetuskerralla paikalla keskimäärin seitsemän äitiä. Osallistumisen esteistä yleisin syy on lapsen sairastuminen.

Kurssilaiset puhuvat äidinkielenään yhteensä yhdeksää eri kieltä. He ovat olleet Suomessa keskimäärin 2,5 vuotta. Ryhmässä on myös yli kolme vuotta maassa olleita sekä vasta maahan tulleita. Lapset ovat iältään 8 kk - 2,5-vuotiaita. Maanantain opetustunneilla aikuiset ja lapset ovat erossa toisistaan. Joillekin äideille ja lapsille erossa olo on ollut vaikeaa, niinpä keskiviikon toiminta on ollut äideistä mukavaa, kun lapsi saa olla toiminnassa mukana. Jotkut äidit ovat todenneet oppivansa paremmin opetustuokioissa, joissa lapsi on mukana.

Sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys ryhmän käytännöissä

Sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen on oppijan ja hänen ympäristönsä välinen oppimisprosessi. Oppija ymmärretään tavoitteellisena ja aktiivisena toimijana, joka liittyy uudet opittavat asiat aiempiin tietoihinsa ja taitoihinsa. (OPH 2012: 16.) Tarkastelemamme ryhmän toiminnassa käytetään soveltuvien osien Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita (OPH 2012), joissa opetuksen ja oppimisen lähtökohdaksi on kirjattu sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista pohtia, kuinka tämä oppimiskäsitys näkyy käytännössä ryhmän toiminnassa.

Sosiokonstruktivismi korostaa oppimisen sosiaalisuuden, yhteisöllisyyden ja yhteistoiminnan luonnetta. Kyseessä ei ole opettajalähtöinen näkökulma opetukseen ja oppimiseen, vaan siinä korostuu opiskelijan oma aktiivinen ja tavoitteellinen toiminta. Vuorovaikutus ympäristön ja ympäröivien ihmisten kanssa tukee oppimista. Tieto ei ole opiskelijan ulkopuolella, vaan opiskelija rakentaa tietoa itse sosiaalisissa tilanteissa. Näin ollen tietoa ei voida siirtää opettajalta opiskelijalle, vaan opiskelija oppii toimiessaan itse aktiivisesti. (Berger & Luckmann, 1994; Dewey, 1957; OPH, 2012; Puolimatka, 2002.) Opiskelijalähtöinen ja yhteisöllinen oppiminen näkyy Vantaan äiti & lapsi -ryhmän toiminnassa. Ryhmässä ei opeteta ylhäältä alaspäin eikä tietoa pyritä siirtämään suoraan opettajalta oppijalle, vaan toiminta on yhdessä tekemistä. Ryhmän ohjaajat eivät luennoi, vaan keskustelevat äitien kanssa, auttavat lasten hoidossa ja ohjaavat samalla kirjallisissa ja toiminnallisissa tehtävissä. Lisäksi ohjaajia ja ryhmän oppijoita eli maahanmuuttajajäitejä yhdistää vertaisnäkökulmana äitiys, joka ylittää myös maahanmuuttajuuden ja suomalaissyntyperäisyyden rajan; äitiydestä, lapsista, perheestä ja naiseudesta puhutaan tasavertaisina toimijoina, ei opettajina ja oppijoina.

Ohjaajat pyrkivät tietoisesti rakentamaan ja vahvistamaan ryhmän yhteisöllisyyttä viikoittain toistuvilla käytänteillä: Toiminnallinen ryhmä aloitetaan aina tervetulolaululla ja lopetetaan loppulaululla, jossa jokaista

osallistujaa huomioidaan nimeltä. Laulun henkilökohtaistava merkitys nousi esiin jokin aika sitten, kun ryhmän sulkeutunein ja ujoin äiti puhkesi hymyyn, kun hänen nimensä laulettiin. Hän oli silmin nähden mielissään siitä, että hänet tehtiin nähdyksi ja kuulluksi laulamalla hänen nimensä.

Ryhmän sosiokulttuurinen konteksti

Oppiminen tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja aina tietyssä sosiokulttuurisessa kontekstissa (Berger & Luckmann 1994; Puolimatka 2002; OPH 2012). Ryhmän omaa kulttuuria muovaavat äitien kotimaan kulttuurit ja suomalainen kulttuuri, jota edustavat ohjaajat ja ohjattu toiminta sekä kurssin käytänteet. Ryhmän sosiokulttuurinen konteksti, jossa toiminta ja oppiminen tapahtuvat, koostuu siis ryhmään osallistuvien mukanaan tuomista omista kulttuurisista toimintatavoista. Konteksti vaikuttaa siihen, millaiseksi opiskelijan motivaatio kehittyi, miten hän opiskelee ja millaisia tavoitteita hän asettaa itselleen. Kotonaan lastaan hoitavien, pienten lasten vanhempien sitoutuminen opiskeluun on haasteellista. Siksi on tärkeää saada osallistujat nauttimaan opiskelusta ja kannustaa heitä käyttämään vähäistäkin suomen kielen taitoaan arkielämässä.

Ryhmän vuorovaikutus oppimisen voimavarana

Sitä mukaa kun vuorovaikutus ryhmän äitien välillä on lisääntynyt, on myös tullut ilmeisemmäksi tapa hakea, rakentaa ja tarkentaa tietoa yhdessä. Jokin aika sitten ryhmässä keskusteltiin tulevista kunnallisvaaleista, ja eräs somalialainen äiti ei ymmärtänyt, mistä oli kyse. Hänen avukseen riensi serbialainen äiti, joka ryhtyi selittämään suomea, englantia ja elekieltä, mitä vaalit tarkoittavat. Selitykseen yhtyivät pian myös ryhmän muut äidit käyttäen omia kokemuksiaan esimerkkeinä ja kysellen Somalian tavasta valita presidenttiä ja eduskuntaa, kunnes lopulta somaliäitikin oli saatu keskusteluun mukaan. Tämä esimerkki osoittaa sen, kuinka oppiminen on prosessi, jossa on kaksi näkökulmaa: yksilöllinen ja yhteisöllinen. Jokaisen oppiminen on viime kädessä yksilöllistä, sillä konstruktoiden ainutlaatuisuus on yksilöllistä, samoin sisäinen reflektointi. Tieto rakentuu sen pohjalle, mitä yksilö on aiemmin oppinut. Opiskelijan kognitiivisten prosessien merkitys oppimisessa korostuu. Tämä tarkoittaa sitä, että on tärkeää, että opiskelija luo tiedolle oman sisäisen merkityksen ja käy sisäistä ja vuorovaikutuksellista pohdintaa. Yhteisöllistä on ulkoinen reflektointi vuorovaikutuksessa. Sosiaalinen vuorovaikutus edistää ja strukturoi oppimista, mutta varsinaiset tiedonmuodostus- ja oppimisprosessit ovat yksilöllisiä. (Berger & Luckmann, 1994; Kauppila, 2007; Puolimatka, 2002.)

Ryhmässä toteutettavat tehtävät myös tukevat ja lisäävät vuorovaikutuksellista pohdintaa. Esimerkiksi omenapiirakkaa leivottaessa ohjaaja oli kirjoittanut tarralappuihin raaka-aineiden sekä tarvittavien työvälineiden, kulhojen ja mittojen nimet. Osallistujat saivat vuorotellen käydä laittamassa tarralaput oikeaksi katsomiinsa paikkoihin. Opiskelijat kyselivät toisiltaan ja neuvottelivat sanojen merkityksestä. Samaa äidinkieltä puhuvat äidit etsivät myös sanojen merkitykset omasta kielestään ja kirjasivat ne ylös vihkoihinsa. Kun tarralaput oli pantu paikoilleen, omenapiirakan tekovaiheet jaettiin osallistujien kesken. Lopputuloksena syntyi omenapiirakka, joka nautittiin yhdessä ja jonka resepti kirjoitettiin tietysti muistiin.

Toiminnallisuuden kautta voidaan tukea kielenopetusta. Tällöin ryhmän heterogeenisyyssään ei ole niin suuri haaste kuin perinteisessä luokkaopetuksessa, koska esim. ruuanlaittoa voivat opetella yhdessä niin luku- ja kirjoitustaidottomat kuin lukutaitoiset ja kouluja käyneet. Toiminnallisessa opetuksessa eri tavoin oppivilla ihmisillä on mahdollisuus oppia omien kykyjensä mukaan.

Lisäksi asukaspuistossa järjestetty kurssi tukee osallistujien sosiaalisten suhteiden laajenemista sekä integroitumista asuinalueeseen ja sen palveluihin. Kurssin aikana syntyneet uudet sosiaaliset verkostot ovat osallistujille tärkeitä. Tutut ohjaajat asukaspuistossa rohkaisevat maahanmuuttajavanhempia osallistumaan

muuhunkin puiston toimintaan ja sitä kautta molemminpuolinen tutustuminen kantaväestöön kuuluvien vanhempien ja maahanmuuttajavanhempien kesken on mahdollista ja luontevaa. Useat suomen kielen kursseilla olleet toivovat saavansa tilaisuuden harjoitella suomen kielen puhumista suomalaisten kanssa. Asukaspuistoissa ja avoimissa päiväkodeissa tämä on mahdollista.

Kirjoittajista Minna Intke Hernández tekee väitöskirjaa Helsingin yliopiston Kasvatustieteen laitokselle ja Pirkko Matkaselkä on Osaava vanhempi -hankkeen projektipäällikkö ja Vantaan kaupungin sosiaalityöntekijä.

Lähteet

Berger, P. L. & Luckmann, T. 1994. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus. Alkuperäisteos: *Social construction of reality* 1966. New York: Doubleday.

Dewey, J. 1957. *Koulu ja yhteiskunta*. Helsinki: Otava.

Kauppila, Reijo A. 2007. *Ihmisen tapa oppia. Johdatus sosiokonstruktiviseen oppimiskäsitykseen*. Juva: PS-kustannus. Opetus 2000.

Opetushallitus 2012. *Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012*. Tampereen yliopistopaino.

Puolimatka, T. 2002. *Opetuksen teoria. Konstruktivismista realismiin*. Helsinki. Tammi.

Pöyhönen, S., Tarnanen, M., Vehviläinen, E-M., Virtanen, A. & Pihlaja, L. 2010. *Osallisena Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi*. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Suomen Kulttuurirahasto.